

France Gačnik

Marijan Peternejl

Rodil se je leta 1927 v Velikih Laščah, v deželici, ki je dala Slovencem toliko pomembnih mož kot malo katera. Primož Trubar, Josip Stritar, Fran Levstik, Josip Jurčič, kdo ne pozna teh imen? In v sodobnem času najbolj znanega Slovenca v svetu, Pedra Opeko? Možje, ki so prehiteli svoj čas, bili vztrajni in zahtevni do sebe in drugih, zato pa tudi pogosto v sporu z okolico, s povprečneži in kimavci. Tak je bil tudi njihov rojak, župnik France Gačnik.

Njegov oče, mali kmet in čevljar, je nadarjenega sina poslal v gimnazijo. Spominjam se pripovedovanja, da se je pred očetom malce pohvalil z odličnim spričevalom, ta pa mu je v zameno pokazal, kje visi njegova kosa.

V duhovnika ga je škof Anton Volk posvetil leta 1951. Po kaplanovanju v Tržiču in služenju vojske ga je čakal dekret za v Sorico.

Župnik France Gačnik je župniji Sorica in Davča

Župnik France Gačnik z otroki in mladino v Sorici.
Foto: arhiv avtorja

sprejel leta 1953 in ju vodil do leta 1962. Imenovanje je bilo zanj veliko presenečenje, saj sta bila kraja zanj povsem neznana. V samoti vendar le ni bil samotar. Z vso mladostno zagnanostjo se je zagnal v delo. In tega ni bilo malo.

Župniji Sorica in Davča sta v tistih časih od župnika zahtevali izredne fizične napore. Soriška fara je do leta 1874 poleg župnika imela tudi kaplana. Ob Gačnikovem prihodu so bile podgorske vasi Ravne, Torka, Zabrdno in Zgornje Danje še polno poseljene, z mnogimi ostarelimi, ki jim je duhovnik med boleznijo in pred smrtjo nudil duhovno oskrbo. In razpotegnjena Davča, ki naj bi jo bilo za tri Dunaje. Pešačiti je bilo treba v vsakem vremenu, tudi ponoči. Vsako nedeljo je prepešačil pot v Davčo in nazaj. Včasih je zajezdil tudi konja. Sebi ni prizanašal. V snegu, ko je zaradi hoje zamujal mašo v Sorici, se ni moker in preznojen niti preoblekel. Pred oltarjem se je od njega kadilo. Pred smrtjo je hudo trpel zaradi bolezni pljuč. Nič čudnega. Lažje mu je bilo, ko si je kupil motorno kolo Puch 250, s katerim si je utiral pot tudi po kolovozih. Tega smo se veselili tudi ministrantje. Dva na zadnji sedež, enega pred sabo na bencinski kotel, pa smo ubirali cesto in poti. Predno

je odšel iz Sorice, je bila cesta v Davčo že dokončana, on pa je imel fičota. Zima je ostala naporna, saj takratno pluženje cest ni bilo niti malo podobno današnjemu. Lesen okovan plug in konji.

V župnijski cerkvi se je vedno kaj dogajalo. Cerkevno leto nudi zagnanemu duhovniku neštete možnosti. Advent, božični čas, post, velikonočje, šmarnični maj, oktobrska molitev rožnega venca. In številni prazniki, obogateni s petimi litanijami. Včasih jih je "naprej" pel sam, ob večjih slovesnostih so se mu pridružili moški glasovi. V tistih časih so bile nedeljske in praznične maše središče in zbirališče ljudi iz cele župnije. Cerkev je bila nabito polna. France Gačnik je bil odličen pridigar. Po Jezusovem vzgledu je uporabljal prilike, primere. Kaj je dobro, kaj zlo. Pogosto je navajal preganjanje in vztrajnost prvih kristjanov v Rimu, sodobne svetnike, kot so arški župnik Janez Vianej, mučenka Marija Goretti, Poljak dachauski mučenec Maksimiljan Kolbe in drugi. Njim nasproti je postavljal prazno življenje filmskih in drugih zvezd. Nekateri so mu to celo oporekali: "Od tistih filmskih bab pridiga." Njegove pridige niso bile vedno prijazne. Tudi krepke je znal nadrobiti svojim ovčicam.

Birma 1957. Duhovščina s škofom Antonom Volkom. France Gačnik sedi levo od škofa. Foto: arhiv avtorja

Soriška cerkev je ob njegovem prihodu kazala žalostno podobo zanemarjenosti. Čeprav je električna žarnica v njej zasvetila že davnega leta 1912, je bila v cerkvi ena sama luč. V svojem devetletnem župnikovanju je gospod Gačnik cerkev povsem prenovil. Obnovljeni in pozlačeni so bili glavni in stranska oltarja, razsvetljava, cerkev je dobila nov krstilnik, križev pot, klopi, preurejena je bila celotna notranjost. Vseskozi je bilo v cerkvi veliko cvetja in zelenja.

Cerkvena glasba in petje imata v Sorici bogato tradicijo. V vasi je celo hišno ime Pri Orlistu, ki jo je zgradil nekdanji organist (orlist). Med obema vojnama je tu živel in ustvarjal znani slovenski skladatelj Martin Železnik. Njegovo delo je dopolnjeval organist Nace Frelih, prav tako skladatelj. S slednjim sta z Gačnikom veliko sodelovala. France Gačnik je napisal večino besedil, ki jih je uglasbil Nace Frelih. Seveda je tudi sam veliko komponiral. Po njegovi zaslugi se je zelo povečal in kvalitetno napredoval cerkveni pevski zbor. Zelo uspešno je deloval otroški zbor. Za takratne čase kar nenavadno, mladinski zbor je nastopil tudi v Železnikih in Škofji Loki.

Poleg tega je Gačnik pomagal tudi davškemu organistu Francetu Peternelju in vodil pevske vaje

v Železnikih. Sad tega je bil skupni nastop vseh treh zborov v Sorici. Zborom je dirigiral znani slovenski skladatelj dr. France Kimavec.

France Gačnik je v Sorici ustanovil tudi tamburaški orkester. Glasbila je kupila Kmetijska zadruga Sorica. Delo je kmalu zamrlo. Kaže, da ni bilo dovolj volje in zagnanosti. Obojega je župnik pri mladih Soričanih pogosto pogrešal.

Dosti obilnejša pa je bila žetev na gledališkem področju. Kaže, da si na začetku ni upal prestopiti cerkvenega praga. Kasneje je v cerkvi postavil dve predstavi. Obe je sam napisal in režiral. V Katakombah je posegel v življenje prvih kristjanov v Rimu, tudi sicer njemu zelo ljubi temi. Kantata Dva popotnika pa je nastala ob blagoslovitvi Marijinega kipa. Različne nastope ob priložnostih je pripravljaval v cerkvi. Mnogo petja in recitiranja je bilo ob začetku maja in šmarnic. Nadvse slovesna so bila prva obhajila. Sam je pripovedoval, da so bili to nekakšni zametki ritmične maše v Stranjah.

Sledile so predstave v dvorani. Prva in verjetno najmogočnejša je bila Miklova Zala. France Gačnik jo je spisal na novo. Nastopalo je preko 40 igralcev, od otrok do starejših. Od ljudskih iger je režiral še

Župnik France Gačnik z ministranti leta 1957. Foto: arhiv avtorja

Rokovnjače in Divjega lovca. Njegova zadnja predstava je bila otroška igra Palčki. Tudi v tej so poleg otrok nastopali odrasli.

Odrska dela pa je pisal in režiral tudi sam. V njih je igralce in gledalce popeljal v svoj namišljen svet gradišč, taborov in obzidij, ječ, bojov, častihlepa in poštenja, bojevnikov, starešin, svečenic, žensk in moških, otrok, pohote in velike ljubezni. V svet, kjer se bojujeta dobro in zlo. Na koncu, ki je lahko tudi tragičen, vedno zmaga dobrota. Tako so nastale predstave Slepí palček, Grbavi vitez in Zlomljen meč. Predstavo Ko vstane sonce so na odru podali igralci iz Sorice in Davče, za davške igralce pa je napisal in naštudiral igro Izklesan portal.

Najpomembnejše in najodmevnejše delo župnika Franceta Gačnika v Sorici pa je ureditev zbirke Groharjevih mladostnih del in nabožne ljudske umetnosti v župnišču, ki je bila odprta leta 1960. Bil je med prvimi, ki je Soričane opozarjal na pomen njihovega rojaka Ivana Groharja. Znano je, da je Ivana Groharja in slovenske impresioniste dolgo zavračala celo strokovna in umetniška javnost. Le redki so poznali njegov pomen. Kako naj bi ga poznali od sveta odmaknjeni hribovci? Gospod Gačnik ga je po-

znal. V času, ko je bilo javno delovanje duhovnikov nezaželeno in onemogočeno, mu je uspelo ne le postaviti zbirko njegovih mladostnih del, pač pa tudi stopiti z njo pred slovensko javnost. Zbirka je bila podružnica škofjeloškega muzeja. Še danes se lahko čudimo pogumu takratnih vodilnih mož Loškega muzeja, ki so si upali pod svoje okrilje vzeti duhovnika. Naj bodo omenjeni naslednji: predsednik društva, zgodovinar dr. Pavle Blaznik, tajnik profesor France Planina, ravnatelj profesor Andrej Pavlovec, sin slikarja Franca Pavlovca. Obisk je bil množičen, skoraj neverjeten. Zbirko si je ogledal celo takratni predsednik Republiškega izvršnega sveta Ivan Maček. Z župnikom se nista srečala. Stvar je bila izpeljana tako, da je prišel med nedeljsko popoldansko mašo. Spremljali so ga vodilni Loškega muzeja, vrata pa mu je odklenil 12-letni ministrant.

Svoj pogum in odločnost je župnik France Gačnik dokazal s postavitvijo spominske table pri vhodu v davško cerkev soriškemu župniku Francu Krašnji in njegovemu prijatelju, znanemu primorskemu duhovniku in pesniku Filipu Terčelju, ki sta bila zahrbtno umorjena januarja 1946 v Davči. Znano je, da je bil zaradi tega s strani oblasti nadziran in aretiran.

Z mladimi vojaki
v Rokovnjačih.
Foto: arhiv avtorja

Leta 1962 je škofija župnika Gačnika premestila v Stranje pri Kamniku. Tu je dosegel svoj glasbeni in ustvarjalni vrh. Že iz Sorice je hodil v Ljubljano na konservatorij za glasbo. Iz kompozicije je diplomiral kot stranski župnik. V slovenski cerkveni glasbi je začel utirati nova pota, ki so privabljala predvsem mlade, hkrati pa naletela na močno nasprotovanje. Zložil in izdal je vrsto ritmičnih skladb, najbolj znana pesmarica nosi naslov Na strunah kitare. Z ritmično mašo, kjer liturgijo spremljajo glasba, recitacija in gibanje mladih, je gostoval po Sloveniji in zunaj nje. V tistem času so bile Stranje med bolj znanimi vasi v Sloveniji. Z mešanim in mladinskim zborom je veliko snemal za Radio Vatikan. Iz njegovih učencev in sodelavcev je nastal znani ansambel Kamnektiti. Bil je pobudnik in organizator gradnje med vojno porušene kapele Marije Snežne na Veliki planini. Njene posvetitve se zaradi bolezni ni mogel udeležiti. Umrli je leta 1988 in je pokopan v Stranjah. Njegovo delo tam ohranja mešani cerkveni pevski zbor, ki nosi njegovo ime. Hvaležni farani so mu postavili tudi spomenik.

V Sorici spomin nanj nosimo v srcih le še redki, predvsem tisti, ki nam je bilo dano ob njem preživljati svoje otroštvo. Spodobilo bi se več.

France Gačnik je bil zelo priljubljen me ljudmi, za-

nimiv sogovornik, človek, ki zlahka naveže stik, tudi z drugače mislečim. Znano je, da je prijateljaval z mnogimi uglednimi slovenskimi literati in glasbeniki.

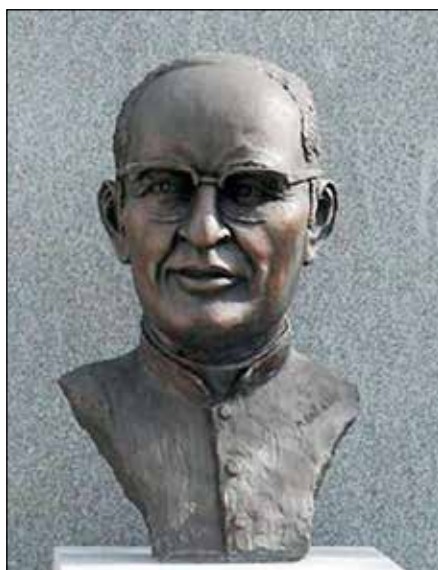
Pa za konec malo manj resno. V Gačnikovem času je služboval v Železnikih dober zdravnik Dušan, ki pa je bil precej nabrite narave. Bajе sta se z Gačnikom kar dobro razumela.

Pa se je pripetilo, da se je soriški mežnar Tone, znan tudi po tem, da je razumel, kaj je hec, s sekiro ranil prav na praznik prvi maj. Ni kazalo drugače, župnik ga je z motorjem odpeljal do zdravnika Dušana. Fajmošter in dohtar sta na samem nekaj rekla, potem pa zdravljenje. Med obvezovanjem so bila na radiu poročila:

"Soriški cerkovnik ne spoštuje državnih praznikov, še prvega maja ne, zato ga je Bog kaznoval. S sekiro se je grdo ranil v nogo."

Kako je Tone pribijal, kateri hudič je to nesel doli v Jeblano, si lahko mislimo. Pa tudi to: ko sta mu do povedala, kaj zmore do takrat povsem neznan magnetofon, se je od vseh še najbolj od srca nasmejal prav on.

Več kot 50 let je minilo, odkar je župnih France Gačnik zapustil Sorico in Davčo. Naj bo ta zapis spomin na orjaško delo, ki ga je v letih bivanja opravil pri nas. In skromna zahvala!

France Gačnik, doprsni kip ob župnišču v Stranjah.
Foto: AK, 2012.
Vir: www.leksikon.si,
3. 7. 2014

